

[Transcript] Dagens Eko / Så göder byggföretagens dynamit de gängkriminella

Det har ju såklart mer om pågående ginkonflikter när vi har i Sverige.
Men det finns också en annan sak som möjliggör det här.
Det är den svenska berggrunden och de mängder dynamit som krävs för att spränga i den.
Det här är dagens eco med Lena Nordlund.
I dag så gör där byggföretagens dynamik-
-som krävs för att spränga i den.
Det här är dagens eco med Lena Nordlund.
Så gör där byggföretagens dynamit de gängkriminella.
Jag har inträffat en stor explosion på Södermalmi-centrala Stockholm under natten.
Det är den 17 januari 2023.
Klockan är snart halv fyra på morgonen när plötsligt hörs en kraftig smäll.
Den hörs över flera kilometer.
Det är en trenten grekisk restaurang som sprängs.
Jag har det ur fönstret vibrerade och det smaltill i lagnetten igår.
Restaurangens blåvita markisers lidsönder och bilar men i kvarteret börjar kjuta.
Ännu en sprängning den här gången i Kista i Nordvästra Stockholm.
Dagen efter sker en liknande detonation på natten.
Då sprängs det via inträntet kontorshotell.
Det var en av de kraftigare hitgiften som vi har skadat på två våningsplaner.
Polisen ska senare slå fast att flera kilo sprängningen används-
för att tillsammans med bilbatterier och termosar skapa bomberna-
som detonerat de här två nätterna.
Gäste är Lova Nykvist Sköld, reporter på i lagens namn.
Lova, ni har ju följt just det här fallet för att det är väldigt typiskt-
men det är bara två av väldigt många sprängningar den senaste tiden.
Hur mycket sprängs det i Sverige egentligen?
Det sprängs en hel del.
De här sprängningarna är två av runt hundra stycken som varit i Sverige, hittills i år.
Det är mer än ett totala siffran för hela förra året.
Det här har varit en utveckling som har varit under en längre tid.
Internationellt har det blivit känd som Sverigebomben.
Varför kallas den så?
Det handlar om en viss typ av bombkonstruktion som man kan göra själv.
En typ av termosbomb som används rätt mycket här i Sverige.
Och varför sprängs det?
Ja, det är en komplex fråga som har flera olika svar.
Vi har haft de senaste åren flera pågående genkonflikter-
där det har varit skjutningar, det har varit en våldsvåg-
men där det också har sprängt så mycket.
En av teorierna som polisen framför är att man använder sprängningen-
som ett sätt att hota eller skrämmas snarare än en skjutning-
där man kanske är ute efter att direkt döda.
Det har varit ett vapen som kriminella har kunnat använda sig av.
Det kan vara att man vill skrämman en anhörig-

eller skrämman någon från den andra sidan, så att säga.

Så det kan vara mot bostäder.

Polisen och nationellt bomdata-center uttrycker att det är ett mirakel-att ingen har dött.

Då har vi placerat mitt på Södermalm där människor rör sig.

Det är ju ett lättillgängligare på ett sätt vapen-än en pistol, till exempel.

På vilket sätt spräng med det lättillgängligt just i Sverige, då?

Det här har jag att göra med den svenska berggrunden-så kallade fenoskandiska urbergsskalden.

Det låter urberg som att det är något hårt.

Ja, precis. Berggrunden är extra hård.

Vi har ett hårt underlag som man måste spränga sig igenom i Sverige.

Så varje gång ett bygg ska göras-

då kräver det att man tar sig ner djupt i marken-och därav stora mängder dynamit.

Det här leder till att vi i Sverige använder särskilt mycket-sprängämnen vid byggen.

Över 100 miljoner kilo per år rapporterade dagens arbete.

Alla byggarbetsplatser används ju mängder av sprängämnen.

Just nu sprängs det på fötter i olika platser i Stockholmsregionen.

Under oss håller vi precis nu på och spränger ut stationsutrymme-och spårtunnlar 100 meter ner.

Hur går det till då när vanliga sprängämnen istället hamnar i portar-utanför restauranger och jängkrigen?

Hur laglig dynamit hamnar i händerna på kriminella-kan finnas olika vägar.

Bland annat kan det handla om regelrätt stöld från byggarbetsplatserna-eller i transportledet där ett företag-

eller ett förvaringsplats ska transporteras och där tas det.

Men det kan också handla om att de personer inne från byggbranschen-som förser kriminella med det här.

Nån sorts tvivillaktig anställda då?

Precis, och det är det polisen just nu håller på att skapa en lägesbild över.

Det är stora mängder och om det då av någon anledning försvinner-lite grand in, svårt att märka.

Det låter oroande det här.

Ja, och dagens arbete har ju granskat det här.

Och en liten granskning har ju över 500 kilo sprängmedel-stulits från svenska byggarbetsplatser de senaste fem åren.

Vad händer i just det här fallet, det där som ni har följt-

med de två sprängningarna i Stockholm på söder och i Kista?

Vad händer där nu?

Ja, det ledde ju till att åtta personer åtalas och det blir rättigång.

Vi hävdar att inköp av batterier som sker den 14 januari-kungsängen utgör en nödvändig beståndsdel till de bondkonstruktioner-som används vid både Södermalms, Kista och Sundsvaltbomberna.

Den 13 juni 2023 står åtta unga män och pojkar-åtalade i Solnattingsrätt.

Ett sprängdåd drabbar urskillningslöst och en väldigt stor skara människor.

Det är bara lyckliga omständigheter som gör att skadorna-vid båda de här sprängningarna har stangat vid materiella skador.

I rättsalen har det åklagaren sin slutpedering i fallet.

Vi skulle lika gärna kunna sluta med dödsoffer-

i både den direkta närheten till sprängplatserna-

men också offer för det splitter som har kastat bort från sprängplatserna.

En knapp månad senare, den 7 juli, kom med domen.

6 av dem åtalade döms i samband med bombdåden-

på Södermalm och Kista.

Lova, hur typiskt är det här fallet?

Det finns två saker som åklagaren pekar ut som gör fallet typiskt.

Ett, för gängkriminaliteten i Sverige 2023-

för att vi har sett att personer anlitas för att utföra uppdrag.

Personer som kanske i grunden inte har nåt att göra eller dela lojelitet.

Nummer två är de egen tillverkade bomberna-

som man misstänks har använts i både Kista och Södermalm.

Så de har på nåt sätt fokuserat ganska mycket på själva bombtillverkningen.

Precis där bevisningen utgör de olika delarna av vad som kunde ha utgjort bomben.

Det är batterier som inhandlas några dagar innan.

Det är trådar som hittas på brottsplatsen som man använt för att twinna ihop med tape.

Det är också analyser om hur stark kraft de här bomberna hade-

och hur mycket sprängdegg det kan handla om.

Du har ju varit med på detta gången. Vad fick du reda på då?

Att åklagaren målar upp en bild av att de här åtta personerna-

har anlitas mer eller mindre för att göra de här bombdåden-

på olika sätt ska ha koppling till det.

Och att det i sin tur kopplas till en konflikt som håller till i Stockholm och Sundsvall.

Enligt polisen handlar om tre konflikter som kopplas till tolv skjutningar-

och nio sprängdåd de senaste veckorna.

Strid om narkotiga marknad, hämt för tidigare våldståd och fallangstrider.

Det är olika personer som har anlitas för att göra de här två jobben-

i åklagaren synt då, samtliga de här personerna nekar till brott.

Och som det sa var det två personer som friades helt.

Och olika personer har liksom haft olika roller i det här?

Precis så, åklagarens bild är ju att det är personer som har anlitas som utförare.

En person som pekas ut som en form av bombingenjör eller bomkonstruktör.

Blöm dig, påsen och batteriet.

Viktigt. Sen blir det inget att gå på.

Som har gett instruktioner över chattar bland annat.
Bror snälla förklara steg för steg till hans och hann lär.
Dessutom har två yngre killar i det här fallet avvikit från HVB hem- och tagit sig upp till Stockholm, till en så kallad tryckarlägenhet där de har varit innan en av de här explosionerna då.
Och om det är bakongen, lägg den vid bakongbörden.
Alltså gå upp i bakongen, sen lägg stora stegna bakom den så all kraft trittas in i lägenheten.
Så blir det chowbell med de personerna innan.
Vilken roll har själva bombena spelat i den här rättegången?
Jo, det har ju varit ett utredningspussel kan man säga.
Utöver dynamiten som inte finns längre, i och med att det är bevis som går upp i rök, så har det ju varit andra delar som behövs för att bygga de här bombena. Där har man hittat olika spår bland annat DNA på batterier som ska inköps några dagar innan explosionerna.
Vad ska man ha det här batteri till?
Den här typen av improviserade bombedå behöver strömkällan i form av batteri.
Tändhattar sätter igång det här explosiva ämnet.
Både tändhattar och sprängämnet går att få från byggarbetsplatserna.
Och behållare som termos och själva strömkällan, det är lagliga produkter som vem som helst kan köpa.
Och det är därför det här batteri-inköpet blir intressant.
Kan det utgöra en del av en bomb, går och leder bevisning att det är en del av de här som ledde till explosionerna eller är det bara ett antal lagliga batterier?
Så de har på något sätt också följt inköpen av batterier och...
Exakt. Det är bevisning i form av övervakningskamera, kortuttag där man har försökt följa de här batteriernas resa som de gör.
Med vissa luckor också i åklagandes tinslinje.
Men det är som att batterierna blir som en egna små karaktär i det här fallet.
Så det är ändå någon sorts bomber som görs av stölgots från byggplatser och vanliga grejer som man bara köper i vanliga färger?
Ja, generellt. Det är vi bilden som vi har fått till oss att det är så det går till.
Sen kan vi inte säga säkert i det här fallet var den här dynamiten kom ifrån.
Det finns ingen utredning i den här före undersökningen som direkt leder till exempel en leverans som har hamnat på vift eller så.
Och så är det svårt att utreda det också, i och med att det har gått upp i rök.
Men då har vi alltså konstaterat att Sverige har en unik berggrund som gör att byggföretag tvingas köpa in stora mängder sprängämnen och som kriminella på något sätt kan få tag i och använda i jänkriegen.
Men alltså, man måste väl ha de här sprängämnena.
Till exempel i Stockholm byggs det ju ny tunnelbana nu.
Där måste man ju spränga. Är det oendviktigt det här?
Ja, jag tror inte att problemet ligger i att det byggs, för det måste göras.

Och det delar nog båda delarna, både polis och byggbranschen.

Det handlar ju snarare att komma åt när dynamiten försvinner från den legala svären- in i den kriminella. Och där är det ju olika regleringar, lagar och skärpta tillstånd.

Vi bor ju på ett urberg. Det mesta av all infrastrukturprojekt som pågår i Sverige- kräver någon form av dynamitsprängämnen för att man ska spränga tunnelar och vägar och bygga hus.

Det gör ju att vi har en väldigt stor tillgång, kan man säga, till den här typen av varor.

Det är väl snarare som polisen och Malin Nygren på nationellt bomdatacenter- som vi intervjuade då, nämner att det kanske behövs ytterligare regleringar- kontroller som ser till att dynamiten åker och hamnar där den ska- för just de här typen av byggprojekten då.

Hur regelverk och lagstiftning har sett ut har ju naturligtvis påverkat- hur vi som land har tagit oss an. Utvecklingen är ju en annan del.

Jag tycker inte vi har varit tillräckligt snabba att agera på när utvecklingen gick åt fel håll.

Vi har liksom låtit det utvecklas över tid.

Och då är inte bara sprängningarna, utan jag tänker att kriminaliteten är stort- och alla de metoder de använder, eller de bakmen, de har tillgång till. Idag.

Och vad görs där nu, Rav?

Ja, just nu håller nationellt bomdatacenter att se över- hur regleringar och skärpningarna ser ut.

Vilka är de som får de här olika typerna av tillstånd- om det kan vara personer som är intressanta.

Och för en dialog med byggbranschen också.

Det som har skärps nu är ju att man kontrollerar de- personer som hanterar sprängämnen på ett bättre sätt än tidigare.

Och tillståndsgivningen är ju mer rigorös där och vissa fall- så gör väl polisen också personer och undersökningar där.

Så det kan bli mer kontroll av vilka personer som jobbar med de viktiga grejerna.

Vi får se i framtiden vad det kommer att resultera i praktiken.

Men det vet är att de kollar över det just nu.

Och det har gjort en del uppdateringar i lagen också- som berör de här typen av brott också.

Vadå för uppdateringar?

Det gäller till exempel lagen om brandfarliga och explosiva varor- med vissa skärpningar.

Förvaringen har väl också skärpts en del. Man kan förvara dem säkert.

För 2021 infördes nya regler som gör att när ett företag- ansöker om tillstånd för att hålla på med sprängning- ska också vissa personer inom företaget som har-

med sprängningsverksamheten att göra gå igenom så kallade lämplighetsprövningar.

Det här görs av MSB, myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Och vad är det de tittar på då?

Det är ju lite oklart. Det är nånting som inte är- riktigt transparent mot allmänheten.

Men dagens arbetsgranskning visar att personer på företag som sysslar med sprängning-
blivit av med sitt tillstånd utan att få någon förklaring.
Om ett företag missbrukar det här tillståndet så blir de av med det.
Sen så har ju även de kriminella utvecklas när det gäller att-
påverka folk för att kunna få tillgång till sprängning.
Så att på ena sidan har det blivit bättre och andra sidan har det inte hänt så mycket.
Vissa kritiker menar att det här kan minska-
anmälningsbenägenheten.
Om en person på företaget smuggar ut sprängning-
ämnen så riskerar det att drabba hela verksamheten då.
Så då kanske de inte vill anmäla så lätt.
Men jag måste ändå fråga.
Vi pratade ju om den här berggrunden.
Fennoskandiska berggrunden.
Andra länder har väl också lite samma berggrund-
eller det finns andra länder som också har väldigt hårt berg-
utan att de har så mycket sprängningar.
Ja, och det är ju inte hela förklaringen.
Det vi kan se är ju att det finns mycket dynamit inom Sveriges gränser.
Och det är inte så mycket sprängning.
Och det är i sin tur att ha gett möjlighet för kriminella-
att använda det och bygga egna bomber.
Men det finns ju andra faktorer som gör att Sverige sticker ut.
Och det är ju antalet sprängningar och hur de genomförs.
Och det har vi ju sett nu, det senaste halvåret.
Där motiven tro svarar i alla fall.
Skrämna eller hämnas på något sätt.
Och det kan vara konflikter mellan två nätverk eller flera.
Så blir det ett kraftfullt verktyg.
Så berggrunden är på något sätt förutsättningen-
som gör det lätt för gängen att ta till den här vapnet.
Men det är inte det som har vi gjort i det.
Ja, så kan man säga.
Tack, Lova.
Tack.
Programledare var Lena Nordlund.
Gäst Lova Nyquist Sköld.
Och producerade gjorde Felix Österpersonne.
Tavi Vickman och Ludvig Jansson.
Kjattrösterna läste sig in av Tavi Vickman.
Lyssna gärna också på i lagens namn om personerna bakom sprängningarna.
Du hittar avsnittet i Sveriges Radioplay.
Och vill du komma i kontakt med oss?

[Transcript] Dagens Eko / Så göder byggföretagens dynamit de gängkriminella

Mejla oss gärna på dagenseko.se.